

مجله علوم اجتماعی و انسانی دانشگاه شیراز
دوره بیست و دوم، شماره چهارم، زمستان ۱۳۸۴ (پیاپی ۴۵)
(ویژه‌نامه علوم تربیتی)

بررسی رابطه خود - مهاری، جمع‌گرایی و ارزش‌های خانوادگی و اجتماعی در
گروهی از دانشجویان دانشگاه شیراز

دکتر سیامک سامانی*   دکتر مرتضی لطیفیان**

دانشگاه شیراز

چکیده

هدف از این مطالعه، بررسی رابطه میزان جمع‌گرایی، خود - مهاری و ارزش‌های اجتماعی و خانوادگی است. گروه نمونه مورد مطالعه در این پژوهش، شامل ۲۰۶ دانشجوی دختر و پسر در دانشگاه شیراز بود (میانگین و انحراف معیار سنی گروه نمونه، به ترتیب برابر ۲۱/۸ و ۳/۵ بود). در این مطالعه، جهت گردآوری اطلاعات از "مقیاس ارزش‌های آسیایی و مقیاس خود - مهاری استفاده شد. پس از اجرای این دو مقیاس، بر روی گروه نمونه، در مورد هر دو مقیاس، تحلیل عاملی به عمل آمد. نتایج این تحلیل، حاکی از وجود هفت عامل در مقیاس ارزش‌های آسیایی و سه عامل در مقیاس خود - مهاری بود. به منظور بررسی رابطه جمع‌گرایی، خود - مهاری و ارزش‌ها از روش تحلیل رگرسیون چند گانه استفاده شد. نتایج این تحلیل، حاکی از آن بود که دو عامل "خود - کنترلی هیجانی" و "پیشرفت خانواده" در مقیاس ارزش‌های آسیایی بیشترین قدرت پیش‌بینی را برای متغییر جمع‌گرایی دارا هستند. همچنین نتایج این مطالعه نشان داد که خود - مهاری و برون‌گرایی، به عنوان عاملی از عوامل مقیاس خود - مهاری، دارای همبستگی معناداری با جمع‌گرایی می‌باشند. همچنین نتایج این پژوهش نشان داد که سن و تحصیلات مادر، از عمده‌ترین متغیرهای فردی و خانوادگی در پیش‌بینی جمع‌گرایی دانشجویان می‌باشد.

واژه‌های کلیدی: ۱. خود - مهاری ۲. ارزش‌های اجتماعی و خانوادگی و جمع‌گرایی

۱. مقدمه

فرهنگ مجموعه‌ای از نظام معنایی^۱ است که در میان گروهی از مردم مشترک می‌باشد و باعث متمایز شدن گروه‌های انسانی مختلف از یکدیگر می‌گردد این نظامی معنایی یاد گرفته شده است و نشان دهنده سبک زندگی^۲ مردم است و به طور طبیعی، از نسلی به نسل دیگر منتقل می‌گردد (رونر^۳، ۱۹۸۴). تریاندیس و همکاران^۴ (۱۹۸۸) فرهنگ را به دو بخش عینی و غیر عینی تقسیم می‌کنند، و برخی از دانشمندان (نیومن و نیومن^۵، ۱۹۹۷) آن را به ترتیب، فرهنگ فیزیکی^۶ یا مادی و فرهنگ اجتماعی نامیده‌اند. بخش عینی فرهنگ شامل جاده‌ها و راه‌ها، ساختمان‌ها و ابزارها و به‌طور کلی ساخته‌های دست بشر می‌باشد و بخش غیر عینی آن، شامل عناصری از قبیل، هنجارها، نقش‌ها، عقاید و ارزش‌ها می‌گردد (بتانکورت و لوپز^۷، ۱۹۹۳). ارزش‌ها و اعتقادات از سویی باعث ایجاد هویت شخصی^۸ و از سوی دیگر، زمینه‌ساز ایجاد هویت اجتماعی می‌گردد. درباره این موضوع کروبر و کلاک خان^۹ (۱۹۹۸)؛ به نقل از کیم، اتکینسون و یانگ، ۱۹۹۹) معتقدند؛ هسته اصلی و ضروری فرهنگ هر جامعه عقاید دیرینه و ارزش‌های آن جامعه می‌باشد. چنان که بیکرترز^{۱۰} (۱۹۹۸) معتقد است؛ تفاوت در ارزش‌ها موجب تفاوت در خودپنداره^{۱۱}، خود مهاری^{۱۲}،

* استادیار دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی

** استادیار دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی

خود- تنظیمی^{۱۳} و اغلب پدیده‌های روان‌شناختی می‌گردد و این موضوع، منجر به تفاوت‌های رفتاری می‌شود. این ارزش‌ها می‌تواند شامل رعایت هنجارهای اجتماعی و خانوادگی، نقش‌های جنسی، احترام به دیگران، اعتقادات مذهبی و یا روابط خانوادگی باشد. لی‌پا (۱۹۹۴) و بیکرتز (۱۹۹۸) نیز بر اساس یافته‌های تحقیقاتی خود، بر اهمیت فرهنگ در نحوه ادراک مفهوم خود اشاره کنند. این دو محقق مجموعه اعتقادات و ارزش‌ها را از جمله عوامل مؤثر بر مفهوم خود در نوجوانان معرفی کنند.

همانطور که پیش از این گفته شد، تفاوت در نظام‌های ارزشی، می‌تواند باعث تفاوت‌های فرهنگی گردد و یا به دیگر کلام، مبنای طبقه‌بندی اجتماعی قرار گیرد. از جمله این طبقه‌بندی‌ها، تقسیم جوامع به دو گروه فردگرا^{۱۴} و جمع‌گرا^{۱۵} می‌باشد. ملاک و معیار اصلی در طبقه‌بندی جوامع به دو گروه فردگرا و جمع‌گرا، میزان برتری توجه به تمایلات و درخواست‌های شخصی در مقابل تمایلات و درخواست‌های گروهی می‌باشد (مایس لس و همکاران^{۱۶}، ۱۹۹۸)؛ به طوری که در جوامع فردگرا، اعضای جامعه بیشتر نیازها و رغبت‌های خود را بر اساس تمایلات و خواست‌های شخصی خود تنظیم و هدایت می‌کنند. در اینگونه جوامع، اهداف شخصی مقدم بر اهداف گروهی است. در جوامع فردگرا، ملاک تصمیم‌گیری معیارهای فردی است و معیارهای اجتماعی و گروهی چندان در اولویت نمی‌باشند. در مقابل در جوامع جمع‌گرا، اعضای جامعه بر منافع گروه توجه بیشتری دارند و نیازهای جامعه و یا گروه خود را مقدم بر نیازهای خود می‌دانند. در اینگونه جوامع، اعضا تلاش می‌کنند تا خود را با درخواست‌های گروه هماهنگ سازند و در این راه، از تمایلات خود چشم پوشی کنند (تریندیس و همکاران، ۱۹۹۰).

تقسیم جوامع به دو گروه جمع‌گرا و فردگرا، کار آسانی نیست؛ چرا که ملاک این طبقه‌بندی که همان میزان برتری توجه افراد جامعه به نیازهای شخصی و گروهی است، دارای طیفی وسیع می‌باشد. بدین معنا که به طور کامل نمی‌توان یک جامعه را جمع‌گرا و جامعه دیگر را فردگرا خواند؛ بلکه این نوع طبقه‌بندی در مقایسه میان چند فرهنگ معنا پیدا می‌کند و هر جامعه در درون خود، دارای طیفی وسیع از جمع‌گرایی تا فردگرایی می‌باشد. البته وسعت این طیف در مقایسه‌های درون فرهنگی بسیار کمتر از وسعت آن در مقایسه‌های بین فرهنگی است (تریندیس و همکاران، ۱۹۹۰).

با توجه به مطالب یاد شده می‌توان ابتدا این سؤال را مطرح ساخت که آیا نظام ارزشی حاکم در فرهنگ‌های جمع‌گرا و فردگرا با یکدیگر متفاوت است یا خیر؟ پاسخ به این سؤال چندان دشوار نمی‌باشد؛ چرا که مقایسه‌های بین فرهنگی این تفاوت‌ها را نشان داده‌اند (کیم و همکاران، ۱۹۹۹؛ شوارتز^{۱۷}، ۱۹۸۷). اما پرسش مهمتر این است که کدام دسته از ارزش‌های فرهنگی در تعیین جمع‌گرایی و یا فردگرایی یک جامعه مؤثرتر است؟ در واقع، کدام دسته از ارزش‌های موجود در جامعه عامل تعیین کننده‌تری برای شکل‌گیری جوامع جمع‌گرا و یا فردگرا هستند؟ کیم و همکاران (۱۹۹۹) در مقایسه ارزش‌های فرهنگی میان جوامع اروپایی و آسیایی، به این نتیجه رسیده‌اند که میان این دو جامعه تفاوت‌های آشکاری در خصوص نظام ارزش‌ها وجود دارد. به طوری که افراد جوامع آسیایی، از هنجارهای خانوادگی و اجتماعی بیشتر متابعت می‌کنند، افراد در جوامع آسیایی تواضع^{۱۸} بیشتری دارند و مهر فرزندی^{۱۹} و علاقه‌مندی به والدین در آنها بیشتر است. در همین تحقیق کیم و همکارانش نشان دادند که جوامع آسیایی در مقایسه با جامعه آمریکا جمع‌گراتر می‌باشند. با وجود این، آیا در بین جوامع جمع‌گرا، ارزش‌های متفاوت، دارای اهمیت برابری هستند؟ تریندیس و همکاران (۱۹۹۰) نشان می‌دهند که در فرهنگ چین، به عنوان یک فرهنگ جمع‌گرا، داشتن احساس تعلق در مقایسه با دیگر جوامع جمع‌گرا بسیار کمتر می‌باشد.

قبل از بررسی و مقایسه جوامع جمع‌گرا و فردگرا، می‌توان این سؤال را مطرح ساخت که کدام یک از ارزش‌ها در تعیین ساختار جامعه به عنوان اجتماعی جمع‌گرا و یا فردگرا مؤثرتر است؟ و یا به نحوی دیگر می‌توان گفت، کدام دسته از ارزش‌ها، موجب ترجیح و توجه فرد به نیازها و درخواست‌های جامعه در مقایسه با تمایلات شخصی می‌گردد؟ پاسخ‌گویی به این سؤال لازمه‌اش مقایسه‌های بین فرهنگی است؛ لیکن می‌توان به این سؤال در بررسی‌های درون فرهنگی نیز تا حدودی پاسخ داد؛ هر چند در مقایسه‌های درون فرهنگی، محدودیت‌هایی برای این گونه مطالعات وجود دارد؛ از آن جمله، کاهش واریانس متغیرهای مورد مشاهده می‌باشد؛ چرا که در این جوامع، افراد دارای شباهت‌های

متعددی می‌باشند. با وجود این دسته از محدودیت‌ها که در مقایسه‌های درون فرهنگی وجود دارد، هدف از این مطالعه، بررسی میزان تأثیر ارزش‌های مختلف موجود در جامعه بر میزان جمع‌گرایی و یا فردگرایی است. این ارزش‌ها بر اساس یاد کرد پیش، می‌تواند شامل ارزش‌های مذهبی، اجتماعی، خانوادگی و ارزش‌های هیجانی و عاطفی باشد.

علاوه بر تأثیری که نظام ارزش‌ها، بر شکل‌گیری چهارچوب‌های اصلی یک جامعه دارد، می‌توان به بررسی تأثیر این ارزش‌ها بر رفتارهای فردی نیز پرداخت. به طوری که می‌توان نوعی رابطه را میان ارزش‌های فردی و نحوه بروز رفتار، پیش‌بینی کرد. به طور مثال، تحقیقات نشان می‌دهند که در جوامعی که خود کنترلی^{۲۰} به خصوص از بعد هیجانی دارای اهمیت است، افراد آن جامعه بیشتر سعی می‌کنند مشکلات عاطفی و هیجانی خود را در چهارچوب خانواده برطرف کنند. حال آن که در جوامعی که به خود - کنترلی هیجانی اهمیت کمتری می‌دهند، افراد چندان ضرورتی برای از بین بردن مشکلات خود در درون خانواده نمی‌بینند (لیونگ و همکاران^{۲۱}، ۱۹۹۵). در خصوص میزان رجوع به مشاور، به عنوان یک رفتار، تحقیقات نشان می‌دهند افرادی که متعلق به جوامع جمع‌گرا هستند، در مقایسه با افرادی که در جوامع فردگرا هستند، کمتر به مشاور مراجعه می‌کنند (ترنیدیس و همکاران، ۱۹۸۸).

از جمله رفتارهایی که بر اساس نظر محققان، ارزش‌های اجتماعی بر نحوه بروز آن مؤثر هستند، رفتار **خود-مهاری** است. اصطلاح خود - مهاری توسط اسنایدر^{۲۲} (۱۹۷۴) مطرح شده است. اسنایدر خود - مهاری را بر این اساس که "رفتار فرد تا چه حد پایدار و بر مبنای ویژگی‌های درونی هدایت می‌گردد و یا بر اساس موقعیت‌ها و محرک‌های موقعیتی" تعریف می‌کند. وی معتقد است افراد دارای خود - مهاری پایین ملاک رفتار خود را ارزش‌های و اعتقادات درونی قرار می‌دهند و در اغلب شرایط به صورت پایدار رفتار می‌کنند؛ لیکن افرادی که دارای خود - مهاری بالایی هستند معمولاً بر اساس شرایط حاکم بر موقعیت رفتار می‌کنند. به عبارتی این دسته از افراد بر اساس موقعیت‌ها متفاوت رفتار می‌کنند و در بیان و برقراری روابط عاطفی موفق‌تر هستند (پروین^{۲۳}، ۱۹۹۶). به اعتقاد اسنایدر و دیونو (۱۹۸۵) افرادی که دارای خود - مهاری پایین هستند، برای افرادی که پایبند ارزش‌ها هستند، جذاب‌تر می‌باشند. بطور کلی افراد دارای خود - مهاری پایین بیشتر به ابعاد خصوصی خود توجه می‌کنند (محسنی، ۱۳۷۵).

اغلب محققان معتقدند خود - مهاری به عنوان یک متغییر واسطه، میان نگرش‌ها و رفتارها عمل می‌کند (اژن و همکاران^{۲۴}، ۱۹۸۲؛ اسنایدر و همکاران، ۱۹۸۳). چنان چه خود - مهاری به عنوان یک متغییر واسطه در رابطه با نگرش‌ها و رفتارها به حساب آید، باید دید کدام دسته از نگرش‌ها و ارزش‌ها بر این متغییر واسطه خود - مهاری مؤثرتر است. در این راستا، می‌توان این سؤال را مطرح ساخت که کدام دسته از نگرش‌ها و ارزش‌ها بر میزان خود - مهاری فرد تأثیر بیشتری دارند؟ و یا اینکه افرادی که دارای خود - مهاری بالا و یا پایین هستند، در کدام دسته از ارزش‌ها با یکدیگر متفاوت هستند؟ با توجه به این بحث و همچنین با ملاحظه مباحث پیشین که در مورد بررسی تأثیر ارزش‌ها و نگرش‌های مختلف در جوامع جمع‌گرا و فردگرا مطرح شد، می‌توان به بررسی رابطه نوع جامعه به لحاظ جمع‌گرایی و فردگرایی با میزان خود - مهاری افراد نیز پرداخت.

هدف از این تحقیق، علاوه بر بررسی تأثیر ارزش‌ها در تعیین جمع‌گرایی و فردگرایی جامعه و بررسی رابطه ارزش‌ها با سطح خود - مهاری افراد، مطالعه رابطه خود - مهاری و میزان جمع‌گرایی و فردگرایی نیز مورد نظر می‌باشد. قبل از بررسی روابط فوق لازم است، منظور از "ارزش‌ها" معلوم گردد. محققان روان‌شناسی جهت بررسی ارزش‌های مختلف حاکم بر جوامع، به تهیه مقیاس‌های مختلفی اقدام کرده‌اند. از آن جا که ارزش‌ها و نگرش‌ها از جامعه‌ای به جامعه دیگر، متفاوت است، می‌توان انتظار داشت، ارزش‌های هر جامعه به وسیله پرسش‌نامه‌هایی که برای آن جامعه یا فرهنگ طراحی شده است، ارزیابی گردد. از جمله مقیاس‌ها که جهت بررسی ارزش‌ها تهیه شده است، مقیاس ارزش‌های آسیایی^{۲۵} است. این مقیاس توسط کیم و همکاران (۱۹۹۹) جهت بررسی ارزش‌های فرهنگی افراد آسیایی تهیه شده است. این مقیاس، دارای ۲۴ سؤال می‌باشد و در قالب شش عامل مختلف قرار دارند. این عوامل عبارتند از: تأیید اجتماعی^{۲۶}، تشخیص خانواده بر اساس پیشرفت‌ها^{۲۷}، خود کنترلی هیجانی^{۲۸}، تواضع، مهر فرزندی و جمع‌گرایی^{۲۹}.

کیم و همکاران (۱۹۹۹) در مطالعه خود نشان داده‌اند که افراد آسیایی در این عوامل و یا ارزش‌ها به طور معنی

داری متفاوت از افراد آمریکایی هستند؛ به طوری که این ارزش‌ها برای افراد آسیایی دارای اهمیت بیشتری بود. استفاده از مقیاس‌هایی همانند مقیاس ارزش‌های آسیایی و اکتفا کردن به مجموعه ارزش‌های موجود در آنها، چندان کار معقولی نیست؛ چرا که در جوامعی همانند کشور ما، علاوه بر این مجموعه از ارزش‌ها (ارزش‌های موجود در مقیاس ارزش‌های آسیایی)، ارزش‌های دیگری، همانند ارزش‌های مذهبی نیز از اهمیت خاصی برخوردار هستند. به همین دلیل لازم است تا محققان در بررسی ارزش‌ها به آنها نیز توجه کنند.

۲. روش تحقیق

۲.۱. پرسش‌های تحقیق

۱. کدام دسته از ارزش‌ها بر جمع‌گرایی فرد مؤثرتر است؟

۲. کدام دسته از ارزش‌ها بر خود - مهاری فرد مؤثرتر است؟

۳. رابطه ارزش‌ها و (خود - مهاری) چگونه است؟

۲.۲. روش تحقیق

گروه نمونه مورد مطالعه در این پژوهش، شامل ۲۰۶ دانشجو (۱۰۷ دختر و ۹۹ پسر) بود که به شیوه خوشه‌ای تصادفی از چهار دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، علوم انسانی، مهندسی و علوم پایه دانشگاه شیراز، انتخاب گردیدند. در این راستا، از هر دانشکده، تنها دانشجویان یک کلاس به صورت تصادفی انتخاب گردید و همه دانشجویان آن کلاس مورد مطالعه قرار گرفتند. چهار کلاس انتخاب شده در دانشکده‌های علوم پایه، مهندسی، علوم انسانی و علوم تربیتی و روان‌شناسی به ترتیب شامل ۴۶، ۴۴، ۷۵ و ۴۱ دانشجو بود. میانگین سنی گروه نمونه مورد مطالعه، برابر با ۲۱/۸ سال با انحراف معیار ۳/۵ بود.

۲.۳. ابزار تحقیق

جهت ارزیابی متغیرهای مورد مطالعه در این پژوهش، از دو مقیاس استفاده شد. مقیاس اول، مقیاس خود - مهاری اسنایدر (۱۹۸۶) و مقیاس دیگر، مقیاس ارزش‌های آسیایی است که توسط کیم و همکاران (۱۹۹۹) طراحی شده است. در ادامه به معرفی و فرآیند اعتباریابی آنها جهت استفاده در ایران می‌پردازیم. لازم به ذکر است که در مورد ترجمه این دو مقیاس از دو متخصص روان‌شناس و یک نفر دانشجوی دکتری زبان خارجه استفاده شد.

۱. ۲.۳.۱. مقیاس (خود-مهاری): این مقیاس جهت بررسی رفتار بر اساس میزان تأثیر پذیری افراد از محرک‌های محیطی و یا درونی طراحی شده است. افرادی که در این مقیاس نمره بالایی کسب می‌کنند، در واقع، افرادی هستند که رفتارهای خود را بر اساس محرک‌های مختلفی تنظیم و ابراز می‌دارند و در تعاملات اجتماعی، به طور فعال شرکت می‌کنند. این دسته افراد در واقع طبق نظر اسنایدر دارای خود - مهاری بالا می‌باشند. از سوی دیگر، افرادی که در این مقیاس دارای نمره پایین هستند، دارای خود - مهاری پایینی هستند و اغلب رفتارهای خود را بر اساس ملاک‌ها و ارزش‌های درونی تنظیم و ابراز می‌کنند و معمولاً در موقعیت‌های مختلف به صورت ثابت و پایدار رفتار می‌کنند (اسنایدر و گانگستد^{۳۰}، ۱۹۸۶). این مقیاس، دارای دو نمونه می‌باشد که نمونه اول آن، دارای ۲۵ سؤال و نمونه دیگر آن دارای ۱۸ سؤال می‌باشد. در این تحقیق، از نمونه ۱۸ سؤالی استفاده شد. در پاسخ به سؤالات این مقیاس لازم است تا پاسخ دهنده به صورت "درست" و یا "نادرست" به سؤالات واکنش نشان دهد. این مقیاس، شامل سه عامل (بخش) می‌باشد. این عوامل عبارتند از: برون‌گرایی^{۳۱}، دگر - راهبری^{۳۲} (توجه به دیگران جهت هدایت رفتار خود) و در نهایت توانایی عمل یا قدرت عمل^{۳۳}.

جهت استفاده از این مقیاس، ابتدا مقیاس مورد نظر به فارسی ترجمه شد. سپس جهت بررسی ساختار عاملی مقیاس (خود - مهاری)، از روش تحلیل عاملی^{۳۴} استفاده شد. قبل از بررسی نتایج تحلیل عاملی، نسبت KMO^2 که حاکی از میزان کفایت نمونه‌گیری محتوایی مقیاس است، مورد مطالعه قرار گرفت. این نسبت در این تحلیل برابر با ۰/۶۵ بود که در مقایسه با مقادیر تجربی پیشنهادی توسط متخصصان، نسبت مناسبی می‌باشد. همچنین ضریب آزمون

بارتلت^{۳۵} که نشان‌گر میزان معنی‌داری ماتریس همبستگی اطلاعات می‌باشد نیز برابر با ۳۴۲/۰۵ بود و در سطح $P < /۰۰۰۱$ معنی‌دار بود. نتایج تحلیل عامل بر روی این مقیاس، حاکی از وجود سه عامل برون‌گرایی، توانایی عمل و دگر راهبری بود (ضمیمه شماره دو نشانگر محتوای عوامل و نحوه استخراج این عوامل می‌باشد).

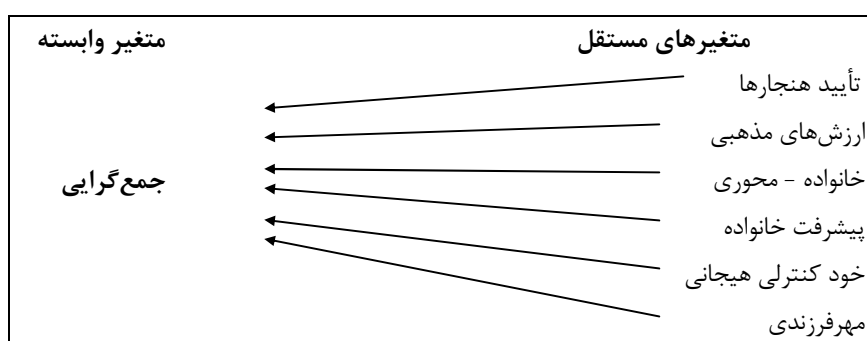
جهت بررسی همسانی درونی عوامل موجود در مقیاس خود- مهاری از ضریب آلفای کربناخ استفاده شد. این ضرایب به ترتیب برای عوامل برون‌گرایی، توانایی عمل و دگر - راهبری برابر با ۰/۵۰، ۰/۴۰ و ۰/۶۰ بود. ضریب همبستگی هر یک از این عوامل، با نمره کل مقیاس خود - مهاری به ترتیب برابر با ۰/۷۲، ۰/۷۱ و ۰/۴۷ بود به طوری که تمام ضرایب در سطح $P < /۰۰۰۱$ معنی‌دار بود.

۲.۳.۲. مقیاس ارزش‌های آسیایی: مقیاس ارزش‌های آسیایی در سال ۱۹۹۹، توسط کیم و همکارانش تهیه شده است. این مقیاس، شامل تعدادی سؤال در مورد مشخصات فردی و خانوادگی (جنسیت، سن، رشته تحصیلی، تحصیلات والدین و ...) و معادل ۲۴ سؤال می‌باشد که به صورت درجه‌بندی هفت نمره‌ای (۱= کاملاً مخالفم تا ۷= کاملاً موافقم) جهت ارزیابی میزان اعتقاد به ارزش‌ها طراحی شده است. این مقیاس، شامل شش عامل به ترتیب، تأیید هنجارها، پیشرفت خانواده، خود - کنترلی هیجانی، جمع‌گرایی، تواضع و مهر فرزندی می‌باشد. این مقیاس نیز همانند مقیاس (خود - مهاری) مورد تحلیل عاملی قرار گرفت. اما قبل از انجام تحلیل، جهت افزایش مناسبت این مقیاس با ویژگی‌های فرهنگی جامعه ایران، ۵ سؤال با موضوع ارزش‌های مذهبی به مجموعه سؤالات این مقیاس افزوده شد. پس از افزودن این سؤالات، مقیاس مورد نظر مورد تحلیل عاملی قرار گرفت. نتایج این تحلیل، در پیوست شماره سه ارائه شده است. نسبت KMO برای مقیاس ارزش‌های آسیایی برابر با ۰/۶۳ و ضریب آزمون بارتلت برابر با ۹۷۶/۴ و در سطح $P < /۰۰۰۰۱$ معنی‌دار بود. نتایج تحلیل عاملی، حاکی از وجود هفت عامل، به ترتیب ارزش‌های مذهبی، تأیید هنجارها، جمع‌گرایی، خانواده محوری، پیشرفت خانواده، خود - کنترلی هیجانی و مهر فرزندی در این مقیاس بود (پیوست شماره سه نشانگر محتوا این عوامل می‌باشد). ضریب آلفا برای این عوامل به ترتیب برابر با ۰/۹۲، ۰/۷۰، ۰/۶۴، ۰/۵۰، ۰/۶۷، ۰/۳۶ و ۰/۵۱ بود. در خصوص مقیاس ارزش‌های آسیایی، پیوست شماره یک، نشان‌گر جدول ضرایب همبستگی میان عوامل مختلف موجود در این مقیاس می‌باشد.

۲.۳.۳. روش اجرا: جهت گردآوری اطلاعات، دو مقیاس خود - مهاری و ارزش‌های آسیایی، بر روی گروه نمونه اجرا شد. قبل از تکمیل این دو مقیاس توسط دانشجویان، مجریان طرح برای دانشجویانی توضیحاتی در مورد نحوه تکمیل مقیاس‌ها ارائه کردند تا زمینه‌های پاسخ‌گویی به پرسش‌ها بیشتر فراهم شود.

۳. یافته‌ها

۳.۱. در بررسی قدرت پیش‌بینی ابعاد ارزشی موجود در مقیاس ارزش‌های آسیایی بر بعد جمع‌گرایی، از روش تحلیل رگرسیون چندگانه^{۳۱} به شیوه گام به گام استفاده شد. هدف از این تحلیل، تعیین میزان جمع‌گرایی (متغیر وابسته) بر اساس ابعاد ارزشی موجود در مقیاس ارزش‌های آسیایی (ارزش‌های مذهبی، تأیید هنجارها، خانواده محوری، خود- کنترلی هیجانی، پیشرفت خانواده و مهر فرزندی) به عنوان متغیر مستقل بود. نتایج این تحلیل در جدول شماره یک ارائه شده است.

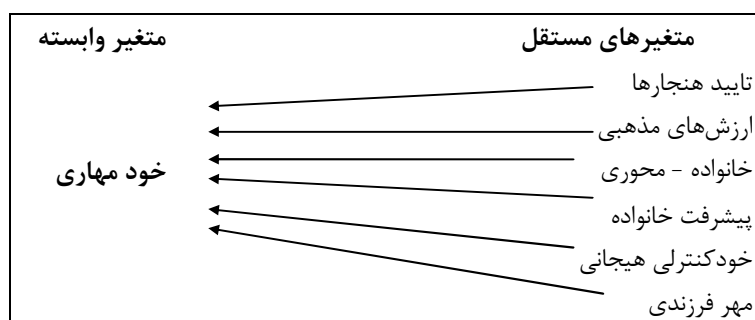

همانگونه که از جدول شماره یک پیداست، به ترتیب دو بعد ارزشی خود - کنترلی هیجانی و پیشرفت خانواده از قدرت پیش‌بینی بیشتری در مقایسه با دیگر ابعاد ارزشی موجود در مقیاس ارزش‌های آسیایی برای میزان جمع‌گرایی برخوردار بودند. مقدار R^2 برای خود - کنترلی هیجانی و پیشرفت خانوادگی به ترتیب برابر با ۰/۰۵۷ و ۰/۰۲۴ بود. بر همین اساس توجه به علامت منفی مقدار Beta، برای متغیر پیشرفت خانواده از اهمیت خاصی برخوردار است. علامت منفی مقدار Beta، نشانگر رابطه منفی میان متغیر جمع‌گرایی و اهمیت پیشرفت خانوادگی می‌باشد (بتا در واقع ضریب معادله رگرسیون می‌باشد).

جدول شماره ۱. نتایج تحلیل رگرسیون جهت پیش‌بینی جمع‌گرایی

مرحله	متغیر مستقل	مقدار R^2	مقدار تغییر R^2	Beta	عرض از مبدأ	F	df	P<
اول	خود-کنترلی هیجانی	۰/۰۵۷	۰/۰۵۷	۰/۲۲	۰/۲۶۵	۱۲/۵۴	۱ و ۲۰۴	۰/۰۰۵
دوم	پیشرفت خانواده	۰/۰۸۱	۰/۰۲۴	-۰/۱۵	-۱/۱۲۲	۸/۹۶	۲ و ۲۰۳	۰/۰۰۲

۳.۲. جهت بررسی تأثیر ابعاد ارزشی مختلف موجود در مقیاس ارزش‌های آسیایی، بر سطح خود - مهاری نیز از تحلیل رگرسیون چندگانه استفاده شد. در این تحلیل، متغیر خود - مهاری به عنوان متغیر وابسته و ابعاد ارزشی به عنوان متغیر مستقل تعیین گردید. نتایج این تحلیل حاکی از عدم قدرت پیش‌بینی ابعاد ارزشی مختلف موجود در مقیاس ارزش‌ها برای متغیر خود - مهاری بود؛ لیکن هنگامی که ابعاد مختلف موجود در مقیاس خود - مهاری اسنایدر (برون‌گرایی، دگر - راهبری و قدرت عمل) به عنوان متغیر وابسته در معادله رگرسیون معرفی گردید، نتایج متفاوتی حاصل گردید. جدول شماره سه نشان‌گر این نتایج می‌باشد.

همانطور که از جدول شماره دو مشخص است، ابعاد ارزشی مقیاس ارزش‌های آسیایی، تنها توانایی پیش‌بینی عامل برون‌گرایی مقیاس خود - مهاری اسنایدر را دارا هستند. طبق جدول شماره پنج، تنها بعد ارزش‌های مذهبی جهت پیش‌بینی برون‌گرایی دارای مقدار R^2 معنی‌دار است. همانگونه که از علامت منفی مقدار Beta پیداست، بعد ارزش‌های مذهبی با متغیر برون‌گرایی دارای رابطه منفی می‌باشد.

جدول شماره ۲. نتایج تحلیل رگرسیون جهت پیش‌بینی برون‌گرایی

متغیر مستقل	مقدار R^2	Beta	عرض از مبدأ	F	df	P<
ارزش‌های مذهبی	۰/۰۴۴	-۰/۲۱	-۰/۰۴۹	۹/۴۸	۱ و ۲۰۴	۰/۰۰۲

۳.۳. در بررسی رابطه میزان جمع‌گرایی و سطح خود - مهاری برای محاسبه ضریب همبستگی پیرسون اقدام شد. ضریب حاصل از این تحلیل، بیانگر معنی‌دار بودن رابطه میان جمع‌گرایی و خود - مهاری بود. ضریب همبستگی میان این دو متغیر، برابر با ۰/۲۲ و در سطح $P < ۰/۰۱$ معنی‌دار می‌باشد (جدول شماره سه).

جدول شماره ۳. همبستگی جمع‌گرایی با خود - مهاری و عوامل آن

متغیر	خود - مهاری	برون‌گرایی	دگر - راهبری	قدرت عمل
جمع‌گرایی	-۰/۲۲x	-۰/۲۵x	۰/۰۰	-۰/۰۶

(*) $P < 0.01$

جدول شماره چهار، نشان‌گر میانگین و انحراف استاندارد سؤالات موجود در مقیاس ارزش‌های آسیایی در سه گروه دانشجویان ایرانی، دانشجویان آسیای مقیم آمریکا و دانشجویان (اروپایی - آمریکایی) می‌باشد. هدف از ارائه این جدول، فراهم آوردن زمینه، جهت مقایسه‌های بین فرهنگی می‌باشد. لازم به توضیح است که اطلاعات مربوط به دانشجویان آسیایی مقیم آمریکا و دانشجویان (اروپایی - آمریکایی) از مطالعه کیم و همکارانش (۱۹۹۹) استخراج شده است.

علاوه بر تحلیل‌هایی که در رابطه با سؤالات تحقیق این پژوهش صورت گرفت، در ادامه به ارائه برخی نتایج توصیفی درباره اطلاعات گردآوری شده اقدام شده است. این اطلاعات احتمالاً می‌توانند زمینه را برای مطالعات آتی فراهم آورند.

جدول شماره پنج، نشان‌گر میانگین و انحراف استاندارد متغیرهای مورد مطالعه در دو گروه پسران و دختران دانشجو می‌باشد.

در مطالعه رابطه میان متغیرهای فردی و خانوادگی بر روی میزان جمع‌گرایی نیز از تحلیل رگرسیون به شیوه گام به گام استفاده شد. در این تحلیل، متغیرهای سن، جنسیت، تحصیلات پدر و تحصیلات مادر به عنوان متغیر مستقل و متغیر جمع‌گرایی به عنوان متغیر وابسته تعیین گردید و جدول شماره شش نشان‌گر نتایج این تحلیل می‌باشد.

جدول شماره ۴. میانگین و انحراف معیار سؤالات مقیاس ارزش‌های آسیایی در دانشجویان ایرانی، آسیای و آمریکایی

سؤال شماره	سؤال	ایرانی n= ۲۰۶ SD M	آسیایی n= ۶۳ SD M	آمریکایی n= ۸۳ SD M
۱	هرگز نباید رسوم اجتماعی و خانوادگی را زیر پا گذاشت.	۱/۹ ۴/۵	۱/۵۵ ۳/۷۹	۱/۵۲ ۳/۱۳
۱۳	لازم نیست رسوم اجتماعی و خانوادگی را دنبال کرد.	۱/۷ ۳/۵	۱/۷۵ ۴/۴	۱/۷۸ ۵/۰۳
۲۰	لازم نیست شخص موافق با انتظارات جامعه یا خانواده باشد.	۱/۹ ۳/۶	۱/۵۵ ۴/۴۳	۱/۶۸ ۵/۰۵
۳	پیروی از انتظارات خانوادگی و اجتماعی بسیار مهم است.	۱/۷ ۴/۹	۱/۴۴ ۴/۶۰	۱/۵۱ ۳/۹۲
۳۲	لزوماً افراد سالخورده عاقل‌تر از افراد جوان نیستند.	۱/۷ ۴/۹	۱/۹۵ ۴/۰۴	۱/۸۱ ۴/۸
۱۷	قبل از توجه به نیازهای خود باید به نیازهای دیگران توجه کرد.	۱/۷ ۴/۹	۱/۶۵ ۴/۳۵	۱/۵۳ ۳/۷۳
۷	قبل از خود باید به گروه فکر کرد.	۱/۶ ۴/۴	۱/۵۳ ۴/۲۰	۱/۴۹ ۳/۷۲
۱۸	نباید مغرور بود.	۱/۷ ۴/۸	۱/۴۳ ۵/۳۶	۱/۴۶ ۴/۹
۱۱	لزوماً خانواده کانون اصلی صداقت و وابستگی نیست.	۲/۰ ۱/۳	۲/۰۲ ۳/۹۴	۱/۶۲ ۴/۷۲
۲۶	پیشرفت فرد یعنی پیشرفت خانواده.	۱/۹ ۵/۲	۱/۸۹ ۴/۲۳	۱/۷۶ ۳/۴۶
۳۳	حفظ آبروی خانوادگی از اولویت برخوردار نمی‌باشد.	۱/۸ ۲/۲	۱/۸۲ ۳/۹۱	۱/۷۸ ۴/۶۳
۲۳	بدترین کار انجام کارهایی است که آبروی خانواده را می‌برد.	۱/۶ ۵/۹	۲/۰۲ ۳/۵۹	۱/۴۶ ۲/۲۵
۱۴	شکست تحصیلی باعث خجالت خانواده نمی‌شود.	۲/۰ ۳/۹	۱/۷۸ ۴/۱۸	۱/۶۸ ۴/۸۰
۲	شکست و ناکامی شغلی باعث احساس خجالت خانواده نمی‌گردد.	۲/۱ ۴/۳۸	۱/۹۲ ۴/۳۳	۱/۷۱ ۵/۲۰
۵	کنترل و عواطف و هیجانات نشانه توانایی فرد است.	۱/۵ ۶/۰	۲/۰۰ ۴/۸۶	۱/۸۶ ۴/۰۳
۸	داشتن شرم و حیا بسیار مهم است.	۱/۴ ۵/۹	۱/۲۷ ۵/۶۰	۱/۳۷ ۵/۱۸
۲۴	برای حل مشکلات عاطفی خود باید روحیه‌ای قوی داشت.	۱/۰ ۶/۳	۱/۴۸ ۴/۴۹	۱/۷۶ ۳/۷۷
۱۵	عشق و علاقه به والدین را باید به صورت غیر مستقیم به والدین شان داد.	۲/۱ ۳/۳	۱/۷۰ ۲/۸۱	۱/۴۲ ۱/۸۱

۱/۷۱	۳/۷۴	۱/۶۲	۵/۲۷	۱/۲	۶/۳	فرزندان نباید والدین خود را به خانه سالمندان بسپارند.	۲۹
۱/۵۶	۲/۲۷	۱/۴۴	۱/۸۰	۱/۲	۱/۵	سرپرستی و مراقبت از والدین ناتوان بر عهده فرزندان نیست.	۱۹

جدول شماره ۵. میانگین انحراف معیار متغیرهای مورد مطالعه در دو گروه دختران و پسران و اندازه

اثر متغیر جنسیت

اندازه اثر ^{۳۲}	پسران		دختران		جنسیت متغیرها
	SD	M	SD	M	
۰/۱	۳/۸	۱۴/۶	۴/۳	۱۴/۲	جمع‌گرایی
۰/۳۲	۲/۵	۸/۵	۲/۳	۷/۷	خود - مهاری
۰/۴۷	۷/۹	۲۸/۵	۴/۳	۳۱/۶	ارزش‌های مذهبی
۰/۰۹	۶/۵	۲۰/۹	۶/۰	۲۱/۵	تأیید هنجارها
۰/۲۶	۶/۶	۲۱/۲	۴/۶	۲۲/۴	خانواده محوری
۰/۳۸	۳/۴	۸/۴	۳/۷	۷/۰	پیشرفت خانواده
۰/۶۱	۳/۳	۲۲/۳	۳/۹	۲۱/۲	خود-کنترلی هیجانی
۰/۱۴	۲/۳	۱۲/۷	۱/۸	۱۳/۰	مهر فرزندی
۰/۴۶	۱/۶	۳/۲	۱/۵	۲/۵	برون‌گرایی
۰/۰۶	۱/۶	۳/۶	۱/۴	۳/۷	قدرت عمل
۰/۴۵	۰/۳۸	۱/۸	۰/۷۶	۱/۵	دگر - راهبری

جدول شماره ۶. نتایج تحلیل رگرسیون جهت میزان جمع‌گرایی بر اساس خصوصیات فردی و خانوادگی

مرحله	متغیر مستقل	مقدار R ²	تغییر R ²	Beta	عرض از مبدأ	F	df	P<
اول	سن	۰/۰۲۹	۰/۰۲۹	-۰/۱۷	-۰/۲۴	۵/۵۴	۱ و ۱۸۱	۰/۰۰۲
دوم	تحصیلات مادر	۰/۰۵۱	۰/۰۲۱	-۰/۱۵	-۰/۳۳	۴/۸۶	۲ و ۱۸۰	۰/۰۰۵

همانگونه که در جدول شماره شش پیداست، از میان چهار متغیر خصوصیات فردی و خانوادگی، تنها متغیرهای سن و تحصیلات مادر دارای قدرت پیش‌بینی برای میزان جمع‌گرایی هستند. نتایج این تحلیل حاکی از آن است که هر دو متغیر سن و تحصیلات مادر^{۳۳} با جمع‌گرایی دارای رابطه منفی می‌باشند (علامت Beta منفی است).

در مطالعه رابطه میان متغیرهای فردی و خانوادگی با میزان خود - مهاری و عوامل آن (برون‌گرایی، دگر-راهبری و قدرت عمل) نیز از تحلیل رگرسیون استفاده شد. نتایج این تحلیل نیز حاکی از آن بود که هیچ یک از متغیرهای فردی و خانوادگی مورد نظر در این تحلیل (سن، جنسیت، تحصیلات پدر و تحصیلات مادر) برای میزان خود - مهاری و قدرت عمل دارای قدرت پیش‌بینی نمی‌باشند. این متغیرها تنها برای دو متغیر دگر-راهبری و برون‌گرایی دارای قدرت تبیین می‌باشند. جدول شماره هفت و هشت نشان‌گر نتایج این تحلیل‌ها می‌باشد.

چنان که از نتایج جدول شماره هفت پیداست، تنها متغیر جنسیت^{۳۴} دارای قدرت پیش‌بینی برای میزان برون‌گرایی است. نتایج این تحلیل حاکی از آن است که پسران در مقایسه با دختران برون‌گراتر هستند (X پسران=۳/۲ و X دختران=۲/۵). در مورد میزان دگر-راهبری نیز دو متغیر تحصیلات پدر و جنسیت قدرت پیش‌بینی دارند (جدول شماره هشت). در واقع، رابطه میان این دو متغیر با دگر-راهبری رابطه مثبت می‌باشد. بدین معنی که با افزایش میزان تحصیلات پدر، (دگر-راهبری) نیز افزایش می‌یابد بدین معنا که رفتار پسران بیش از دختران از سوی دیگران هدایت می‌گردد.

جدول شماره ۷. نتایج تحلیل دگرسیون جهت میزان برون‌گرایی بر اساس متغیرهای فردی و خانوادگی

مرحله	متغیر مستقل	مقدار R ²	تغییر R ²	Beta	عرض از مبدأ	F	df	P<
اول	جنسیت	۰/۰۵۸	۰/۰۵۸	۰/۲۴	۰/۷۳	۳/۱۱	۱و۱۸۱	۰/۰۰۱

جدول شماره ۸. نتایج تحلیل رگرسیون جهت میزان دگر- راهبری بر اساس متغیرهای فردی و خانوادگی

مرحله	متغیر مستقل	مقدار R ²	تغییر R ²	Beta	عرض از مبدأ	F	df	P<
اول	تحصیلات پدر	۰/۰۲۵	۰/۰۲۵	۰/۱۶	۰/۴	۴/۸	۱و۱۸۱	۰/۰۳
دوم	جنسیت	۰/۰۴۹	۰/۰۲۴	۰/۱۵	۰/۲۱	۴/۶۶	۲و۱۸۰	۰/۰۲

۴. بحث و نتیجه‌گیری

با توجه به دو مقیاس خود - مهاری اسنایدر و ارزش‌های آسیایی که در بخش روش، به آنها پرداخته شد، باید این نکته را متذکر شد که نتایج تحلیل عاملی و همچنین بررسی اعتبار آنها، حاکی از کارآمدی این دو مقیاس برای استفاده در ایران است. از سویی، به دلیل اضافه شدن عامل ارزش‌های مذهبی به مقیاس ارزش‌های آسیایی و همچنین تعدیل برخی از عوامل موجود در این مقیاس، ترجیح آن است که به جای عنوان مقیاس آسیایی از عنوان ارزش‌های ایرانی استفاده شود. در ادامه بحث نیز به جای عنوان مقیاس ارزش‌های آسیایی از عنوان مقیاس ارزش‌های ایرانی استفاده شده است.

در مطالعه و بررسی مؤثرترین ابعاد ارزشی بر میزان جمع‌گرایی، چنان که از جدول شماره دو پیداست، دو بعد ارزشی خود - کنترلی هیجانی و پیشرفت خانواده، به ترتیب دارای بیشترین توان پیش‌بینی برای جمع‌گرایی هستند. همانطور که از محتوای مقیاس ارزش‌های ایرانی مشخص است، خود - کنترلی هیجانی ناظر بر توانایی فرد در کنترل عواطف و هیجانات و داشتن روحیه‌ای قوی در مقابله با مشکلات و عشق و علاقه درونی است. این بعد ارزشی در اغلب تحقیقات، به عنوان یکی از خصوصیات جوامع جمع‌گرا مطرح می‌باشد (کیم و همکاران؛ ۱۹۹۹، تریندیس و همکاران، ۱۹۹۸). مطالعه تاریخ و ادبیات جوامع جمع‌گرا نشان می‌دهد که "خود دار بودن"، "کنترل خشم"، "صبر در برابر مشکلات" - به عنوان نمونه‌ای از رفتار - از خصوصیات ارزشمند فردی در این جوامع به حساب می‌آید. به طور مثال، به مواردی از رفتار خود - کنترلی می‌توان به بیانات بزرگان دینی اشاره کرد.

"وَأَصْبِرْ، صَبْرَ الْأَحْرَارِ"^{۳۵} امام علی (ع)

همین‌طور در زبان شعرای بزرگ جامعه می‌خوانیم:

ای دل اندر بند زلفش از پریشانی منال / مرغ زیرک چو به دام افتد تحمل بایدش

(حافظ)

تمام موارد فوق نشان‌گر درجه اهمیت موضوع خود - کنترلی هیجانی در جامعه ما می‌باشد. از سویی، بروز هیجانات عاطفی، به نحوی نشان از نوعی توجه به دیگران است. در جوامع جمع‌گرا، افراد نیازهای جامعه را مقدم بر نیازهای خود می‌دانند؛ هر چند در این مسیر متحمل مشکلات نیز بشوند. مفاهیمی چون ایثار، گذشت، صدقه، صلۀ رحم و مقدم داشتن غیر بر خود و تشویق اعمالی که انگیزه آنها دگرخواهانه است، در جامعه ما بسیار مطرح می‌باشند و بی تردید این موارد، همگی نشان‌گر نوعی توجه به گروه است.

همانطور که از جدول شماره دو پیداست، بعد ارزش پیشرفت خانواده با میزان جمع‌گرایی، دارای رابطه منفی می‌باشد؛ بدین معنا که همراه با افزایش اهمیت پیشرفت خانواده، میزان جمع‌گرایی کاهش می‌یابد. در این جا منظور از پیشرفت خانواده، میزان اهمیتی است که فرد برای پیشرفت شغلی و تحصیلی اعضای خانواده و خود قائل است. به طور کلی پیشرفت تحصیلی و شغلی نیازمند نوعی رقابت بین فردی می‌باشد؛ حال آن که رقابت و در نظر گرفتن اهداف شخصی از خصوصیات جوامع فردگرا است و با روحیه جوامع جمع‌گرا سازگاری چندانی ندارد. در جوامع جمع‌گرا بیشتر

اهداف گروهی مطرح می‌باشد (ترنیدیس و همکاران، ۱۹۹۰). در واقع تمایل به پیشرفت تحصیلی و شغلی نوعی هدف فردی و شخصی می‌باشد و لازمه آن، قرار گرفتن در موقعیت رقابت و مبارزه جهت نیل به این اهداف می‌باشد. این وضعیت، بیان‌گر توجه و تمرکز فرد بر اهداف و نیازهای شخصی می‌باشد و تقدم نیازهای فردی بر نیازهای جمعی را نشان می‌دهد. البته در رابطه با مطرح شدن موضوع رقابت، به عنوان یکی از خصوصیات جوامع فردگرا، ممکن است، این سؤال مطرح گردد که آیا رقابت در جوامع جمع‌گرا وجود ندارد؟ در پاسخ به این سؤال باید گفت، در جوامع جمع‌گرا نیز رقابت وجود دارد؛ لیکن نه به شدت جوامع فردگرا.

در بررسی رابطه میان ابعاد ارزشی مختلف موجود در مقیاس ارزش‌های ایرانی و میزان خود - مهاری، همانگونه که قبل از این گفته شد، رابطه‌ای مشاهده نشد. عدم ارتباط ابعاد ارزشی با خود - مهاری در این مطالعه را، می‌توان بر این اساس توجیه کرد که به دلیل محدودیت واریانس متغیرهای مورد مطالعه، اطلاعات حاصل رابطه‌ای را میان این متغیرها نشان نمی‌دهد. علت محدودیت واریانس همان‌گونه که در مقدمه به آن اشاره شد، ماهیت درون فرهنگی بودن این تحقیق می‌باشد. با وجود این نتایج تحلیل رگرسیون حاکی از آن بود که میان عامل برون‌گرایی موجود در مقیاس خود - مهاری و ارزش‌های مذهبی رابطه وجود دارد (جدول شماره دو). این تحلیل نشان می‌دهد که میان میزان اعتقاد به ارزش‌های مذهبی و برون‌گرایی رابطه منفی وجود دارد. طبق جدول شماره سه، حدود ۰/۰۴ درصد از واریانس برون‌گرایی توسط ارزش‌های مذهبی توجیه می‌گردد. بنا بر نتایج این تحلیل، شاید بتوان به این نتیجه رسید که ارزش‌های مذهبی جامعه ما، برون‌گرایی را توصیه نمی‌کنند؛ چنان که در بسیاری از احادیث سکوت و تفکر بیشتر از صحبت کردن (به عنوان نمونه‌ای از رفتار افراد برون‌گرا) توصیه می‌شود. به طور مثال حضرت علی (ع) می‌فرماید:

”چون عقل به مرتبه کمال رسد، گفتار کم می‌گردد“

بررسی رابطه میان متغیر جمع‌گرایی و خود - مهاری و عوامل آن، حاکی از آن است که جمع‌گرایی با میزان خود - مهاری و برون‌گرایی دارای رابطه منفی می‌باشد. چنان که از جدول شماره چهار پیداست، رابطه منفی جمع‌گرایی با خود - مهاری و برون‌گرایی و رابطه منفی ارزش‌های مذهبی با برون‌گرایی (جدول شماره دو) و همچنین با توجه به ضریب همبستگی ۰/۱۷ میان جمع‌گرایی و ارزش‌های مذهبی (پیوست یک) می‌توان به این نتیجه رسید که علاوه بر عامل ارزشی خود - کنترلی هیجانی و پیشرفت خانواده (جدول شماره یک) که بر میزان جمع‌گرایی تأثیر دارند، ارزش‌های مذهبی نیز می‌توانند از عوامل مؤثر در جمع‌گرایی باشند. هر چند در تحلیل رگرسیون جدول شماره یک، جزء عوامل پیش‌بینی کننده برای جمع‌گرایی قرار نگرفته است.

همانطور که در جدول شماره سه مشاهده می‌شود، میان میزان جمع‌گرایی با میزان دگر - راهبری که اشاره به هدایت رفتار بر اساس رفتار دیگران و موقعیت‌ها دارد، رابطه‌ای وجود ندارد. عدم وجود رابطه میان میزان جمع‌گرایی و دگر - راهبری را می‌توان بدین صورت توجیه کرد که در جوامع جمع‌گرا، افراد تشویق می‌شوند تا بر اساس ارزش‌های درونی شده و به صورتی پایدار رفتار کنند. با این توجیه، باید انتظار نوعی رابطه منفی میان میزان جمع‌گرایی و دگر - راهبری داشت اما اطلاعات حاصل از این تحقیق، چنین رابطه منفی را نشان نمی‌دهند. ضریب همبستگی صفر میان جمع‌گرایی و دگر - راهبری را در این مطالعه می‌توان بار دیگر به دلیل ماهیت مطالعه حاضر دانست؛ چرا که این مطالعه یک بررسی درون فرهنگی است و باعث کاهش واریانس متغیرهای مورد مطالعه گردیده است.

جدول شماره چهار، نشان‌گر میانگین و انحراف معیار نمره سه گروه از دانشجویان ایرانی، آسیایی مقیم آمریکا (که اکثر آنها از نژاد زرد هستند) و اروپایی - آمریکایی در سؤالات مقیاس ارزش‌ها می‌باشد. همانطور که از نتایج این جدول پیداست، دانشجویان ایرانی در مقایسه با دانشجویان آسیایی مقیم آمریکا و اروپایی - آمریکایی، اعتقاد بیشتری به هنجارهای اجتماعی و خانوادگی (خود - کنترلی هیجانی) و به طور کلی ارزش‌ها دارند. لازم به توضیح است که میانگین و انحراف معیار دانشجویان آسیایی مقیم آمریکا و دانشجویان اروپایی - آمریکایی از مقاله کیم و همکارانش (۱۹۹۹) استخراج شده است.

در انتها یک بار دیگر به عمده‌ترین محدودیت این تحقیق که همان محدودیت دامنه واریانس به دلیل درون فرهنگی بودن مطالعه می‌باشد، اشاره می‌شود و پیشنهاد می‌گردد، محققان دیگر در صورت امکان به مطالعات بین

فرهنگی در این زمینه اقدام نمایند. این اقدام می‌تواند ضرورت مطالعات روان‌شناسی فرهنگی را مطرح سازد. هم اکنون نیز بسیاری از متخصصان روان‌شناسی حرکت از مطالعات بین فرهنگی به مطالعه فرهنگی را ضروری می‌دانند (محسنی، ۱۳۷۸). البته این ضرورت قبل از انجام تحقیقات بین فرهنگی چندان محسوس نمی‌باشد.

پیوست‌ها

پیوست شماره یک

ماتریس همبستگی میان ابعاد مختلف مقیاس ارزش‌های آسیایی

ردیف	متغیر	N=۲۰۶	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷
۱	ارزش‌های مذهبی	۱/۰۰							
۲	تأیید هنجارها	۰/۲۳ ^{**}	۱/۰۰						
۳	خانواده محوری	۰/۲۷ ^{**}	۱/۰۰	۰/۲۳ [*]					
۴	جمع‌گرایی	۰/۱۷ [*]	۰/۱۲	۰/۰۵	۱/۰۰				
۵	مهر فرزندی	۰/۲۷ ^{**}	۰/۱۲	۰/۲۵ [*]	۰/۰۶	۱/۰۰			
۶	پیشرفت خانواده	-۰/۰۶	۰/۱۲	۰/۰۶	۰/۱۷ [*]	۰/۰۰	۱/۰۰		
۷	خود - کنترلی هیجانی	۰/۱۷ [*]	۰/۱۴ [*]	۰/۱۰	۰/۲۴ ^{**}	۰/۰۳	-۰/۰۸	۱/۰۰	

(*) $P < 0/05$

(**) $P < 0/01$

پیوست شماره دو

جهت تعیین تعداد عوامل موجود در مقیاس خود - مهاری و استخراج این عوامل از مقیاس، با ملاحظه نمودار Scree و بررسی درصد واریانس قابل تعیین توسط عوامل، پنج عامل انتخاب و مورد چرخش واریماکس قرار گرفت. عامل اول تا پنجم در این تحلیل به ترتیب ۱۴/۵، ۱۰، ۷/۸، ۷/۳ و ۶/۴ درصد واریانس موجود در مقیاس را تبیین می‌کنند.

جهت مشخص کردن محتوای هر عامل با استفاده از ماتریس ساختاری^{۳۶}، از دو ملاک استفاده شد.

۱. تنها سؤالاتی به عنوان محتوای یک عامل محسوب می‌شدند که دارای بار عاملی^{۳۷} بیشتر از ۰/۳۰ باشند و ۲. این سؤالات در بیش از یک عامل دارای بار عاملی بیشتر از ۰/۳۰ نباشد. پس از اعمال این دو ملاک، به ترتیب در عوامل اول تا پنجم ۵، ۳، ۲، ۴ و ۱ سؤال قرار گرفت. پیوست شماره یک، نشان‌گر محتوا، بار عاملی و ارزش ویژه هر یک از عوامل می‌باشد. در ضمن در این تحلیل سه سؤال بر اساس دو ملاکی که پیش از این ذکر آن رفت از مجموعه سؤالات مقیاس (خود - مهاری) حذف گردید. این سؤالات نیز در پیوست ارائه شده است.

جهت دستیابی به ساختاری تفسیر پذیرتر به لحاظ محتوایی در عوامل و همچنین افزایش احتمال هماهنگی عوامل استخراجی با عوامل اولیه‌ای که توسط اسنادی معرفی شده بود، تحلیل عاملی مرتبه دوم نیز بر روی نمرات عاملی^{۳۸} پنج عامل استخراجی صورت گرفت. نتایج این تحلیل، باعث قرار گرفتن پنج عامل اولیه در قالب سه عامل کلی‌تر شد. در این تحلیل، عامل اول و پنجم در قالب یک عامل، عامل دوم و چهارم در قالب یک عامل و نهایتاً عامل سوم نیز به طور مستقل به عنوان یک عامل خلاصه گردید. عامل اول (ترکیب عامل اول و پنجم) تحت عنوان برون‌گرایی، عامل دوم (ترکیب عامل دوم و چهارم) تحت عنوان توانایی عمل و نهایتاً عامل سوم (که همان عامل سوم در تحلیل عاملی اولیه بود) با عنوان (دگر - راهبری) نام‌گذاری شد.

پیوست شماره دو- محتوا، بار عاملی و ارزش ویژه عوامل مقیاس (خود - مهاری)

بار عاملی	عوامل
	عامل اول
۰/۶۳	۱۵. در جمع دوستان بیشتر به جک‌های دیگران گوش می‌دهم تا خودم جکی بگویم.
۰/۵۶	۶. به نظرم به خوبی می‌توانم نقش بازی کنم.
۰/۵۴	۲. در میهمانی‌ها تلاشی برای گفتن یا انجام کارهایی که باعث خوشحالی دیگران می‌شود نمی‌کنم.
۰/۵۰	۱۷. می‌توانم مستقیماً به چشم دیگران نگاه کنم و دروغ بگویم (مصلحتی).
۰/۳۹	۱. تقلید رفتار دیگران برایم دشوار است.
۲/۶	ارزش ویژه
	عامل دوم
۰/۷۳	۷. در گروه کمتر مرکز توجه هستم.
۰/۷۱	۵. احساس می‌کنم دارای موقعیتی هستم که می‌توانم بر دیگران تأثیر بگذارم.
۰/۵۸	۹. نمی‌توانم دیگران را به خوبی با خودم موافق کنم.
۱/۵	ارزش ویژه
	عامل سوم
۰/۸۲	۱۴. من نمی‌توانم رفتارم را مناسب با افراد مختلف و موقعیت‌های متفاوت تغییر دهم.
۰/۷۴	۸. در موقعیت‌های مختلف و با افراد گوناگون به صورت متفاوت رفتار می‌کنم.
۱/۴	ارزش ویژه
	عامل چهارم
۰/۷۰	۴. من نمی‌توانم در باره مطالبی که در مورد آنها اطلاعاتی ندارم بدون آمادگی صحبت کنم.
۰/۶۴	۳. تنها در مورد مطالبی می‌توانم بحث کنم که واقعاً به آنها معتقدم.
۰/۴۲	۱۸. حتی وقتی از کسی خوشم نمی‌آید ممکن است به صورت دوستانه او را نصیحت کنم.
۰/۳۹	۱۲. ترجیح می‌دهم میزبان باشم تا میهمان.
۱/۳	ارزش ویژه
	عامل پنجم
۰/۷۳	۱۰. همیشه آن‌گونه که نشان می‌دهم نیستم.
۱/۵	ارزش ویژه
سؤالات حذف شده: ۱۱. من نمی‌توانم به تقاضا و یا برای خوشایند دیگران عقیده و رفتارم را عوض کنم، ۱۳- نمی‌توانم حاضر جوابی کنم و ۱۶. از کارهای گروهی خوشم نمی‌آید زیرا به تنهایی کارم را بهتر انجام می‌دهم.	

پیوست شماره سه

در این تحلیل نیز بر اساس نمودار Scree و درصد واریانس قابل تبیین توسط عوامل، هفت عامل انتخاب و مورد چرخش واریماکس قرار گرفت. این هفت عامل به ترتیب ۱۸/۱، ۸/۳، ۷/۴، ۵/۹، ۵/۲، ۴/۹ و ۴/۴ درصد واریانس موجود در مقیاس را تبیین می‌کردند. جهت تعیین محتوای هر یک از این عوامل نیز بر اساس دو ملاکی که در مورد مقیاس خود - مهاری به کار گرفته شده اقدام گردید. نتیجه این عملیات در ضمیمه شماره سه ارائه شده است. پس از مشخص شدن محتوای عوامل، عامل اول تا هفتم به ترتیب تحت عناوین ارزش‌های مذهبی، تأیید هنجارها، جمع‌گرایی، خانواده محوری، پیشرفت خانواده، (خود - کنترلی هیجانی) و مهر فرزندی نام‌گذاری شد.

ادامه پیوست شماره سه - محتوا- بار عاملی و ارزش ویژه عوامل مقیاس ارزش‌های آسیایی و ایرانی

بار عاملی	عوامل
	عامل اول: ارزش‌های مذهبی
۰/۸۷	۲۵. تبعیت از دستورات دینی واجب است.
۰/۸۷	۲۱. اعتقادات دینی محور اصلی هدایت است.
۰/۸۶	۳۴. نباید در انجام اعمال دینی سهل‌انگاری کرد.

۰/۱۸۶ ۰/۱۸۵ ۵/۴۶	۴. باید نسبت به ارزش‌های دینی پایبند بود. ۹. باید از تعالیم دینی پیروی کرد. ارزش ویژه
۰/۱۷۳ ۰/۱۶۸ ۰/۱۶۸ ۰/۱۶۶ ۰/۱۴۸ ۲/۴۲	عامل دوم: تأیید هنجارها ۱. هرگز نباید رسوم اجتماعی و خانوادگی را زیر پا گذاشت. ۱۳. لازم نیست رسوم اجتماعی و خانوادگی را دنبال کرد. ۲۰. لازم نیست شخص موافق با انتظارات جامعه یا خانواده باشد. ۳. پیروی از انتظارات اجتماعی و خانوادگی بسیار مهم است. ۳۲. لزوماً افراد سالخورده عاقل‌تر از افراد جوان نیستند. ارزش ویژه
۰/۱۷۸ ۰/۱۷۳ ۰/۱۵۵ ۲/۱۵	عامل سوم: جمع‌گرایی ۱۷. قبل از توجه به نیازهای خود باید به نیازهای دیگران توجه کرد. ۷. قبل از خود باید به گروه فکر کرد. ۱۸. نباید مغرور بود. ارزش ویژه
۰/۱۶۴ ۰/۱۵۸ ۰/۱۵۶ ۰/۱۵۴ ۱/۷۲	عامل چهارم: خانواده - محوری ۱۱. لزوماً خانواده کانون اصلی صداقت و وابستگی نیست. ۲۶. پیشرفت فرد یعنی پیشرفت خانواده ۳۳. حفظ آبروی خانوادگی از اولویت برخوردار نمی‌باشد. ۲۳. بدترین کار انجام کارهایی است که آبروی خانواده را می‌برد. ارزش ویژه
۰/۱۸۲ ۰/۱۷۸ ۱/۴۹	عامل پنجم: پیشرفت خانواده ۱۴. شکست تحصیلی باعث خجالت خانواده نمی‌شود. ۲. شکست و ناکامی شغلی باعث احساس خجالت خانواده نمی‌گردد. ارزش ویژه
۰/۱۶۹ ۰/۱۵۸ ۰/۱۵۰ ۰/۱۴۱ ۱/۴۲	عامل ششم: خود - کنترلی هیجانی ۵. کنترل عواطف و هیجانات نشانه توانایی فرد است. ۸. داشتن شرم و حیا بسیار مهم است. ۲۴. برای حل مشکلات عاطفی خود باید روحیه‌ای قوی داشت. ۱۵. عشق و علاقه به والدین را باید به صورت غیرمستقیم به والدین نشان داد. ارزش ویژه
۰/۱۷۲ ۰/۱۶۲ ۱/۲۷	عامل هفتم: مهر فرزندی ۲۹. فرزندان نباید والدین خود را به خانه سالمندان بفرستند. ۱۹. سرپرستی و مراقبت از والدین ناتوان بر عهده فرزندان نیست. ارزش ویژه

یادداشت‌ها

1. The systems of meanings
2. The way of life
3. Ronner
4. Triandis, Cusker, and Hui
5. Newman & Newman
6. Physical
7. Betancourt & Lopez
20. Self - Control
21. Leong et al.
22. Snyder
23. Pervin
24. Ajzen et al.
25. The Asian Value Scale
26. Conformity to Norms

8. Personal Identity	27. Family Recognition through Achievement
9. Kroeber & Kluckhohn	28. Emotional self - control
10. Boekaerts	29. Collectivism
11. Self - Concept	30. Snyder and Gangestad
12. Self - Monitoring	31. Extroversion
13. Self - Regulation	32. Other - Directedness
14. Individualism	33. Acting ability
15. Collectivism	34. Factor Analysis
16. Maysseless	35. Bartlett Test
17. Schwartz	36. Multiple Regression
18. Humility	37. Effect Size
19. Filial Piety	

۳۸. متغییر تحصیلات مادر به صورت زیر کد گذاری شده بود:

۳۹. بیسواد، ۲ = سواد ابتدائی، ۳ = سیکل، ۴ = دبیرستانی، ۵ - دیپلم، ۶ = فوق دیپلم،

۴۰. لیسانس، ۸ = فوق لیسانس و ۹ = دکترا

۴۱. متغییر جنسیت در این پژوهش بدین ترتیب کد گذاری شد: ۱ = دختر و ۲ = پسر.

۴۲. "کسی که صبر کرد مانند شکیبایی آزاد مردان، او شکیباست".

43. Rotated factor matrix
44. Factor Load
45. Factor scores

منابع

الف: فارسی

- محسنی، نیک‌چهره. (۱۳۷۵). ادراک خود از کودکی تا بزرگسالی. مؤسسه انتشارات بعثت. تهران.
فیض الاسلام، سید علینقی. (۱۳۵۱). ترجمه و شرح نهج البلاغه، مجله ۱ تا ۶.
محسنی، نیک‌چهره. (۱۳۷۸). از روان‌شناسی بین فرهنگی تا روان‌شناسی فرهنگی. مجله روان‌شناسی و علوم تربیتی دانشگاه تهران. شماره یک، ۹۳ - ۷۱.

ب: انگلیسی

- Ajzen, I, Timko, C. & White, J. B. (1982). *Self-Monitoring and the Attitude-Behavior Relation*. **Journal of Personality and Social Psychology**. 42, 426-435.
- Betancourt. H, Lopez, S. R. (1993). *The Study of Culture, Ethnicity, and Race in American Psychology*. **American Psychologist**. 48, 629-637.
- Boekaerts. M. (1998). *Do Culturally Rooted Self - Construals Affect Students Conceptualization of Control Over Learning*. **Educational Psychologist**. 33, 87-108.
- Kim. B. S. Atkinson. D. R. & Yang. P. H. (1999). *The Asian Values Scale: Development, Factor Analysis, Validation, and Reliability*. **Journal of Counseling Psychology**. 46, 342-352.
- Kroeber, A. L., & Kluckhohn, C. (1952). *Culture: A critical Review of Concepts and Definitionse*. in Kim, B.S et al. (1999). *The Asian Values Scale*. **Journal of Counseling Psychology**. 46, 342-352.
- Leong, F. T., Wagner, N. S., & Kim, H. H. (1995). *Group Counseling Expectations Among Asian American Students: The Role of Culture-Specific Factors*. **Journal of Counseling Psychology**. 42, 217-222.

- Lippa, R. A. (1994). **Introduction to Social Psychology**. Second Edition. Inc California.
- Maysless, O. Wiseman, H. & Hai, I. (1998). *Adolescents' Relationships with Father, Mother and Same-Gender Friend*. **Journal of Adolescents Research**. 13, 101-123.
- Newman, P. R., Newman, M. N. (1997). **Childhood and Adolescence**. Brooks/Cole Publishing Company. ITP. USA.
- Pervin, L. A. (1996). **The Science of Personality**. John Wiley & Sons. Inc. USA.
- Rohner, R.P. (1984). *Toward A Conception of Culture for Cross - Cultural Psychology*. **Journal of Cross - Cultural Psychology**. 15, 111- 138.
- Schwartz, S. H. & Bilsky, W. (1987). *Toward A Universal Psychological Structure of Human Values*. **Journal of Personality and Social Psychology**. 53, 550-562.
- Snyder, M. (1979). *Self-Monitoring Processes*. in Snyder, M., & Gangestad, S. (1986). On the Nature of Self-Monitoring: Matters of Assessment, Matters of Validity. **Journal of Personality and Social Psychology**. 51, 125-139.
- Snyder, M., & De Bono, K. G. (1985). *Appeals To Image and Claims About Quality: Understanding The Psychology of Advertising*. **Journal of Personality and Social Psychology**. 49, 582-597.
- Snyder, M., Gangestad, S., & Simpson, J. A. (1983). *Choosing Friends As Activity Partners: The Role of Self - Monitoring*. **Journal of Personality and Social Psychology**. 45, 1061-1072.
- Snyder, M. (1974). *Self-Monitoring of Expressive Behavior*. **Journal of Personality and Social Psychology**. 30,526-537.
- Triandis, H. Bontempo, R. Villareal, M. J. Asai., & Lucca, N. (1988). *Individualism and Collectivism: Cross-Cultural Perspectives on Self-Ingroup Relationships*. **Journal of Personality and Social Psychology**. 54, 323-338.
- Triandis, H.C., Mc Cusker, C., & Hui. C.H. (1990). *Multimethod Probes of Individualism and Collectivism*. **Journal of Personality and Social Psychology**, 59, 1006-1020.